

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Ludmily Sandnerové a soudkyň Mgr. Ivety Postulkové a JUDr. Petry Kamínkové ve věci

žalobkyně: V. Č.,
bytem X,
zastoupené advokátem Mgr. Lukášem Hojdnem,
sídlem Francouzská 299/98, 101 00 Praha 10,

proti
žalovanému: Ministerstvo zdravotnictví,
sídlem Palackého náměstí 375/4, 128 01 Praha 2,

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 12. 6. 2024, č. j. MZDR 13248/2024-3/PRO,

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 12. 6. 2024, č. j. MZDR 13248/2024-3/PRO, se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalobkyni se vrací zaplacený soudní poplatek ve výši 3.000 Kč k rukám jejího právního zástupce, advokáta Mgr. Lukáše Hojdna.
- III. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 14.363 Kč, a to do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku, k rukám právního zástupce žalobkyně, advokáta Mgr. Lukáše Hojdna.

Odůvodnění:

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

I. Vymezení věci

1. Žalobou podanou u Městského soudu v Praze (dále též „*městský soud*“ či „*soud*“) se žalobkyně domáhala zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí (dále jen „*napadené rozhodnutí*“), kterým ministr zdravotnictví (dále též „*ministr*“) zamítl rozklad žalobkyně proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví ze dne 28. 2. 2024, č. j. MZDR 24675/2023-12/PRO (dále jen „*prvostupňové rozhodnutí*“).
2. Žádostí ze dne 23. 8. 2023 (dále jen „*žádost*“) žalobkyně požádala o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní provedení zdravotního výkonu zabraňujícímu plodnosti (dále jen „*sterilizace*“), k němuž mělo dojít dne 14. 9. 1983 v bývalé porodnici Slovany v Plzni.
3. Prvostupňovým rozhodnutím žalovaný žádost zamítl, neboť došel k závěru, že žadatelka (tj. žalobkyně) neunesla důkazní břemeno ve vztahu k otázce, zda byla v jejím případě provedena sterilizace protiprávně, tedy že nebyla splněna podmínka prokázání protiprávnosti stanovená zákonem č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „*zákon č. 297/2021*“).
4. Žalobkyně podala proti prvostupňovému rozhodnutí rozklad, v němž namítala, že ke sterilizaci došlo ihned po provedeném potratu, což z provedených důkazů vyplývá, a to bez jejího souhlasu či žádosti a aniž by jí byla vysvětlena povaha zákroku a jeho důsledky, k čemuž citovala rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2023, č. j. 15 Ad 4/2022-35. Žalobkyně dále namítala, že z důvodu skartace zdravotnické dokumentace, na kterou neměla žádný vliv, nemohla tuto dokumentaci z velké části předložit. Žalobkyně ve svém rozkladu rovněž citovala další dva rozsudky městského soudu, a sice rozsudek ze dne 15. 11. 2022, č. j. 14 Ad 9/2022-33 a ze dne 30. 1. 2023, č. j. 17 Ad 10/2022-30, v nichž je zdůrazňována zvláštní povaha řízení podle zákona č. 297/2021 s ohledem na to, že v nich má jít o aktivní nápravu pochybení – zásahů do základních lidských práv – ze strany státu.
5. Ministr se v napadeném rozhodnutí ztotožnil s právním názorem žalovaného ministerstva. K rozkladovým námitkám zejména uvedl, že v řízení došlo prostřednictvím operační knihy pouze k prokázání samotného provedení zákroku sterilizace, nikoli jeho protiprávnosti. Rozhodná zdravotnická dokumentace byla skartována a žadatelka neprokázala protiprávnost sterilizace prostřednictvím jiných důkazních prostředků. Ministerstvo splnilo svoji poučovací povinnost dopisem ze dne 14. 2. 2024, žadatelka však důkazy k prokázání nároku neoznačila, čímž neunesla důkazní břemeno, které na ní spočívalo a které ministerstvo nemůže v řízení o žádosti převzít. Dle ministra protiprávnost sterilizace nelze dovodit z toho, že nebylo prokázáno udělení souhlasu žadatelky k provedení sterilizace, když neexistuje zdravotnická dokumentace jako celek z důvodu skartace. Není například jasné, zda byla sterilizace provedena na zdravých, či nemocných pohlavních orgánech. Žadatelka jistě neměla na skartaci vliv, avšak měla možnost si opatřit zdravotnickou dokumentaci dříve, než byla skartována, tj. kdykoliv od 14. 9. 1983, resp. minimálně od 1. 9. 2002, kdy bylo v § 67b odst. 12 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (dále jen „*zákon o péči o zdraví lidu*“), zakotveno právo pacienta na poskytnutí veškerých informací shromážděných ve zdravotnické dokumentaci vedené o jeho osobě. Žadatelka mohla též svoje právo na odškodnění za tvrzený zásah do tělesné integrity uplatnit u Rokycanské nemocnice a.s. a následně i prostřednictvím žaloby na ochranu osobnosti podle § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, zejména v

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

době, kdy soudy zastávaly názor o nepromlčitelnosti nároků z nemajetkové újmy, tj. do roku 2008.

6. K citovanému rozsudku městského soudu ze dne 28. 2. 2023, č. j. 15 Ad 4/2022-35, ministr uvedl, že toto rozhodnutí se pouze obecně vyjadřuje k podmínkám udělení svobodného a informovaného souhlasu. Obsahuje zejména negativní vymezení podmínek svobodného informovaného souhlasu, které žalovaný nikterak nezpochybňuje, nicméně okolnosti provedení sterilizace (na zdravých, či nemocných pohlavních orgánech atd.) v daném případě nebylo možné na základě dostupných důkazních prostředků posoudit, neboť žadatelka neoznačila potřebné důkazy. V řízení o žádosti není akceptovatelným důkazem obecné tvrzení, že existovala praxe nezákonných sterilizací žen zejména romské národnosti. Například ze Závěrečného stanoviska veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem a návrhy opatření k nápravě ze dne 23. 12. 2005, sp. zn. 3099/2004/VOP, vyplývá, že některé sterilizace byly provedeny v souladu s příslušnými platnými předpisy.
7. K dalším dvěma rozsudkům městského soudu, které žalobkyně ve svém rozkladu citovala, ministr zopakoval, že žadatelka v předmětném řízení žádným důkazním prostředkem neprokázala, že by právě v jejím případě došlo k pochybení státu, které má být napraveno. Žalovaný vynaložil maximální úsilí k získání zdravotnické dokumentace od poskytovatele zdravotních služeb v souladu s § 7 odst. 2 zákona č. 297/2021. Zdravotnická dokumentace vztahující se k III/IV 1981 zasláná Fakultní nemocnicí Plzeň dopisem ze dne 16. 2. 2024 však neobsahovala žádné informace o sterilizaci ze dne 14. 9. 1983, a proto byla pro předmětné řízení vyhodnocena jako irelevantní. Ani sken jedné stránky operační knihy, který ministerstvu zaslala dopisem ze dne 19. 2. 2024 Rokycanská nemocnice a.s., nepřinesl nic nového, neboť totožnou stránku operační knihy přiložila žadatelka již ke své žádosti. Ministerstvo zdravotnictví zároveň žadatelku obsáhle poučilo dopisem ze 14. 2. 2024, č. j. MZDR 24675/2023-7/PRO, o právech a povinnostech v řízení (povinnost kooperace žadatelky ve smyslu judikatury Městského soudu v Praze), včetně hmotněprávního poučení, co je třeba v řízení prokázat, a procesně právního poučení, jakým způsobem tak učinit, jakož i o možnosti navrhnout další důkazy a o právu seznámit se s podklady před vydáním rozhodnutí dle § 36 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „*správní řád*“). Žadatelka však povinnou součinnost neposkytla, a tedy svoje tvrzení žádnými přímými nebo nepřímými důkazy neprokázala.

II. Žaloba

8. V *prvním žalobním bodu* žalobkyně setrvala na svém právním názoru, že se jednalo o protiprávní sterilizaci, a to vzhledem k tomu, že k ní prokazatelně došlo hned po umělém přerušení těhotenství a v řízení nebylo prokázáno, že by ke sterilizaci dala svobodný a informovaný souhlas, který byl dle § 27 zákona o péči o zdraví lidu nezbytný.
9. Žalobkyně tvrdí, že sterilizace jí byla provedena bez jejího vědomí, nebyla jí vysvětlena povaha zákroku, jeho důsledky, alternativy a rizika. O skutečnosti, že už nikdy nebude moci mít další děti, se žalobkyně dozvěděla až po provedení zákroku.
10. Žalobkyně uvádí, že za účelem prokázání svých tvrzení požádala příslušné zdravotnické zařízení o kopii své zdravotnické dokumentace týkající se sterilizace, avšak bylo jí sděleno, že dokumentace byla skartována. V návaznosti na toto sdělení žalobkyně požádala Rokycanskou nemocnici, jakožto osobu povinnou archivovat zdravotnickou dokumentaci

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

žalobkyně, o zaslání kopie záznamu z porodní knihy. Z tohoto dokumentu je patrné, že žalobkyni byla dne 14. 9. 1983 v tomto zdravotnickém zařízení během interrupce provedena i sterilizace. Žalobkyně má za to, že navzdory tomu, že z důvodu skartace, na níž neměla nejmenší vliv, nemůže svá tvrzení podložit kompletní zdravotnickou dokumentací, byla její žádost věcně projednatelná a že protiprávnost sterilizace doložila všemi dostupnými způsoby, které lze po ní spravedlivě požadovat.

11. Žalobkyně upozorňuje na to, že od provedení zákroku sterilizace (dne 14. 9. 1983) do dne podání žádosti o zdravotnickou dokumentaci (4. 8. 2023) neuplynula zákonem stanovená doba 40 let, po jejímž uplynutí by mohlo zdravotnické zařízení zdravotnickou dokumentaci legálně skartovat. Nemožnost předložit zdravotnickou dokumentaci týkající se sterilizace, a tím prokázat její protiprávnost, tedy byla způsobena výhradně protiprávním jednáním zdravotnického zařízení.
12. Ve *druhém žalobním bodu* žalobkyně namítá, že žalovaný nezjistil dostatečně skutkový stav věci, neboť ponechal důkazní břemeno pouze na žalobkyni, aniž by sám jakkoliv aktivně postupoval za účelem zjištění, zda byla sterilizace provedena protiprávně.
13. Žalobkyně se domnívá, že i v případě rozhodování o přiznání nároku za protiprávní sterilizaci by mělo být užito institutu obráceného důkazního břemene. K jeho využití by dle žalobkyně mělo dojít právě v případech, kdy žadatelka nemůže kvůli absenci zdravotnické dokumentace protiprávnost sterilizace jinak doložit.
14. Žalobkyně odkazuje na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. 11. 2022, č. j. 14 Ad 9/2022-33, dle kterého *„Při zjištění skartace zdravotní dokumentace nemocnice bylo povinností žalovaného v kooperaci se žalobkyní obstarat další důkazy, které by objasnily skutkový stav věci. Takto také důvodová zpráva k § 6 zákona o odškodnění nezákonných sterilizací uvádí, že existenci nároku lze prokazovat zdravotnickou dokumentací vedenou o oprávněné osobě, ale též všemi důkazními prostředky, které mohou přispět k objasnění věci, zejména výpověďmi oprávněné osoby a svědků, znaleckými posudky a odbornými vyjádřeními, věcmi, listinami apod.“* ... *„V předmětných řízeních to není žadatelka, která po státu pouze „něco“ požaduje, nýbrž je to především stát, který se aktivně snaží napravit své původní pochybení.“*

III. Vyjádření žalovaného a replika

15. Žalovaný navrhl zamítnutí žaloby.
16. Žalovaný ve svém vyjádření k žalobě citoval příslušný řádek z operační knihy. Z tohoto záznamu dovodil, že sterilizace byla indikována v souladu s právními předpisy a pravidly lékařské vědy.
17. Žalovaný označil tvrzení žalobkyně, že nebyla před sterilizací poučena o povaze tohoto zákroku, jeho důsledcích, alternativách a rizicích, za neobhájitelné a nevěrohodné z hlediska tehdejších přísných interrupčních právních předpisů. Proti tomuto tvrzení totiž stojí indicie, že žalobkyně musela být poučena o metodách zabránění početí a stvrdit to vlastnoručním podpisem na rubu žádosti o umělé přerušování těhotenství, neboť bez toho by podle tehdejších právních předpisů nemohla podstoupit umělé přerušování těhotenství.
18. K tomu žalovaný odkázal na ustanovení § 7, § 8 a § 15 vyhlášky č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušování těhotenství, jež upravovala postup při projednávání žádosti o umělé přerušování těhotenství. V návaznosti na § 15 této vyhlášky

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

citoval žalovaný rovněž směrnici č. 28/1966 Sb., o postupu při umělém přerušení těhotenství, podle níž platilo, že: „K záznamu o výsledku vyšetření, o rozhodnutí komise a k hlášení umělého přerušení těhotenství se používá tiskopisu skl. č. 143310“. Žalovaný jako důkaz připojil tento tiskopis z jiného správního spisu jiné žadatelky. Jestliže žalobkyně podstoupila interrupci, musela dle názoru žalovaného rovněž podat písemnou žádost na předepsaném tiskopise SEVT skl. č. 143310.

19. Přitom na rubu tiskopisu žádosti o umělé přerušení těhotenství je pod bodem 1. prohlášení pacientky následujícího znění: „Beru na vědomí poučení lékaře o možných zdravotních důsledcích umělého přerušení těhotenství. Byla jsem poučena o možnosti používání antikoncepčních metod a prostředků.“ Pod tímto prohlášením je místo pro podpis pacientky. Žalovaný je toho názoru, že vzhledem k tomu, že žalobkyně musela podat žádost o umělé přerušení těhotenství, musela také podepsat prohlášení o tom, že byla poučena o metodách antikoncepce, neboť bez podpisu tohoto prohlášení by nemohla uspět před interrupční komisí.
20. O obeznámenosti žalobkyně o antikoncepčních metodách, mezi které patří i sterilizace, podle mínění žalovaného svědčí i část zdravotnické dokumentace zaslané Fakultní nemocnicí Plzeň, která je založena ve správním spise. Z první strany chorobopisu ze dne 30. 3. 1981 vyplývá, že žalobkyně měla zánět vejcovodu vpravo a dysfunkční metrorrhagii při zavedeném nitroděložním tělísku, které měla zavedené 4 roky a které jí bylo tehdy vyňato. Podle žalovaného je nepravděpodobné, že by si žena při ambulantní návštěvě gynekologa nechala do dělohy zavést nitroděložní tělísko, aniž by ji lékař předtím poučil, o jakou metodu antikoncepce se jedná, jaké jsou její alternativy a případná rizika (zánět, krvácení). Ze zdravotnické dokumentace Fakultní nemocnice Plzeň plyne, že žalobkyně měla s antikoncepční metodou v podobě nitroděložního tělíska zkušenost po dlouhou dobu. Žalovaný proto pokládá tvrzení žalobkyně o její nevědomosti o antikoncepčních metodách (včetně sterilizace) za nevěrohodné.
21. V replice žalobkyně setrvala na všech žalobních námitkách.

IV. Soudní přezkum

22. Soud přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí včetně řízení, které jeho vydání předcházelo. Vycházel přitom ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 s. ř. s.). Soud dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
23. U jednání, které se konalo dne 25. března 2025, účastníci setrvali na svých stanoviscích.
24. Při svém rozhodování soud vycházel zejména z následující právní úpravy v rozhodném znění:
25. Podle ust. § 2 zákona č. 297/2021 *oprávněnou osobou je fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 (dále jen „rozhodné období“) ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.*
26. Podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 *sterilizací v rozporu s právem se pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabráňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabráňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.*

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

27. Podle ust. § 3 odst. 2 zákona č. 297/2021 *porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 se rozumí zejména působení na oprávněnou osobu v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabráňujícími plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.*
28. Podle ust. § 23 odst. 1 věty první zákona o péči o zdraví lidu *zdravotnický pracovník způsobilý k výkonu příslušného zdravotnického povolání informuje pacienta (...) o účelu a povaze poskytované zdravotní péče a každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakož i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích.*
29. Podle ust. § 27 zákona o péči o zdraví lidu *sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.*
30. Konkrétní podmínky pro provedení sterilizace obsahovala v rozhodné době směrnice Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 1/1972, o provádění sterilizace (dále jen „směrnice“). Dle § 11 věty druhé této směrnice *před zákonem podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní.*
31. Úvodem považuje soud za vhodné připomenout účel právní úpravy odškodňování za protiprávní sterilizace, která je obsažena v zákonu č. 297/2021. Prostřednictvím tohoto zákona se stát vyrovnává s vlastním pochybením, které v letech minulých vedlo k razantním zásahům do základních práv žen, u nichž byla provedena sterilizace bez jejich informovaného souhlasu. Nápravy však nemůže být dosaženo pouze vytvořením zákonné úpravy. Aby bylo možné tento prostředek nápravy považovat za efektivní, je třeba také jeho adekvátní aplikace na jednotlivé případy. Jak dovodila soudní judikatura, příslušné správní orgány musí v těchto případech ve větší míře aplikovat zásadu vstřícnosti a řádného poučení účastníků správního řízení. Požadavek efektivity by rovněž nebyl naplněn, pokud by správní orgány (tedy žalovaný) formalisticky lpěly na prokázání nelegality dotyčné sterilizace (srov. např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 12. 2023, č. j. 8 Ad 6/2023-33). Je taktéž nutné, aby správní orgány vyvinuly aktivitu k vlastnímu zjišťování skutkového stavu. I když se stále jedná o řízení o žádosti, do značné míry se v něm uplatní i vyšetřovací zásada z řízení ex officio (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65, č. 4623/2024 Sb. NSS).
32. K přiznání jednorázové peněžní částky dle zákona č. 297/2021 musí dojít při splnění čtyř podmínek, a sice (1.) podání žádosti do 3 let od účinnosti zákona č. 297/2021, (2.) žadatelka byla podrobena sterilizaci, (3.) ke sterilizaci došlo v rozhodném období od 1. 7. 1966 do 31. 3. 2012 a (4.) sterilizace byla provedena v rozporu s právem.
33. Žádost žalobkyně byla zamítnuta s odůvodněním, že žalobkyně neunesla důkazní břemeno ve vztahu k tvrzení, že sterilizace byla provedena v rozporu s právem. Naplnění prvních tří kritérií žalovaný nezpochybnil.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

34. V prvé řadě se soud zabýval otázkou, zda žalovaný v zájmu naplnění zásady součinnosti a zásady materiální pravdy dostal své poučovací povinnosti, tedy zda řádně poučil žalobkyni o tom, jaké skutečnosti měla doložit a případně i jakým způsobem.
35. Ze správního spisu vyplývá, že žalovaný žalobkyni doručil písemnost nadepsanou jako *Informace o řízení, poučení o právech a povinnostech v řízení, poučení o možnosti navrhnout další důkazy, poučení o právu seznámit se s podklady před vydáním rozhodnutí dle § 36 odst. 3 správního řádu ze dne 14. 2. 2024, č. j. MZDR 24675/2023-7/PRO (dále též „poučení ze dne 14. 2. 2024“), v níž zejména uvedl následující poučení:*

„Jednorázové odškodnění (dále jen „nárok“) lze přiznat pouze tehdy, je-li v řízení prokázáno tvrzení žadatelky o provedení sterilizace a o její protiprávnosti. Žadatelka musí tvrdit a důkazy prokázat, že u ní došlo ke sterilizaci a že byla provedena v rozporu s právem. Výsledek řízení o její žádosti je tak závislý i na její součinnosti a aktivitě v průběhu řízení. Jestliže jsou ve spise shromážděny důkazy, které prokazují sterilizaci a její protiprávnost, pak ministerstvo nárok přiznává, v opačném případě se žádost zamítá. Sterilizace a její protiprávnost se prokazuje na základě podkladů (dále také jen „důkaz“), které zašle žadatelka nebo které na základě návrhu žadatelky opatří ministerstvo.

Ministerstvo připomíná, že již v žádosti o přiznání nároku je žadatelka povinna vylíčit (tvrdit) všechny rozhodné skutečnosti případu a okolnosti, za nichž ke zdravotnímu výkonu sterilizace došlo, a zároveň je povinna označit listiny a jiné důkazní prostředky, kterých se na podporu svého nároku dovolává (§ 6 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb.).“

...

K prokázání nároku může žadatelka navrhnout jakýkoliv důkaz, který může sám o sobě nebo ve spojení s jinými důkazy přispět k objasnění věci či prokázat skutečnosti, které jsou podle zákona rozhodné pro přiznání nároku. Mezi takové důkazy se řadí například listiny, odborné vyjádření, znalecký posudek, svědecká výpověď, skutečnosti známé z úřední činnosti, podklady od jiných správních orgánů nebo orgánů veřejné moci (policie, soud) apod.

Listina může mít například podobu lékařské zprávy a další zdravotnické dokumentace (porodopis, chorobopis, operační vložka chirurgická do záznamu o zdraví a nemoci, operační protokol, souhrn chorobopisu, zpráva ošetřujícím lékaři, propouštěcí zpráva apod.), žádosti o provedení sterilizace, rozhodnutí či protokolu o jednání sterilizační komise, odborného vyjádření, zprávy o šetření veřejného ochránce práv v souvislosti s provedením sterilizace žadatelce, dokumentu svědčícího o poskytnutí dávky podle předpisů o sociálním zabezpečení v souvislosti s provedením sterilizace (například rozhodnutí o poskytnutí dávky podle ustanovení § 35 vyhlášky č. 152/1988 Sb.).

V případě návrhu na svědeckou výpověď je zapotřebí dostatečně konkrétně identifikovat navrhovaného svědka jménem, příjmením, adresou bydliště nebo místem podnikání a současně uvést, kterou z tvrzených skutečností může svědek svou výpovědí doložit a z jakého důvodu tomu tak je, tj. čeho konkrétně byla osoba přímým svědkem.

Jako skutečností známou z úřední činnosti ministerstva může sloužit například konkrétní dřívější rozhodnutí ministerstva, které žadatelka označí např. tak, že uvedete odkaz na jeho číslo jednací (č.j.) s uvedením, o jaké věci bylo řízení vedeno a co se jím má prokázat.

36. V poučení ze dne 14. 2. 2024 žalovaný žalobkyni vyzval:

„a) k předložení kopie úplné zdravotnické dokumentace (chorobopisu) týkající se provedení zdravotního výkonu sterilizace a případně jiných dokumentů prokazujících Váš nárok na

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

odškodnění, pokud takovou zdravotnickou dokumentací nebo jinými dokumenty disponujete nebo je Vám dostupná;

b) ke sdělení informace, od jaké osoby (subjektu), včetně přesné adresy, je možné úplnou zdravotnickou dokumentaci týkající se provedení zdravotního výkonu sterilizace a dalších souvisejících dokumentů získat (označení důkazů);

c) ke sdělení dalších konkrétních návrhů (důkazů) na doplnění dokazování ve smyslu výše uvedeného poučení, které prokazují provedení sterilizace, okolností, za kterých byla sterilizace provedena, a její provedení v rozporu s právem.“

37. V návaznosti na citaci tvrzení, která žalobkyně uvedla v žádosti, žalovaný žalobkyni rovněž poučil „o tom, že je třeba k prokázání shora uvedených jednotlivých tvrzení, jež se týkají rozhodných okolností, za nichž k provedení sterilizace došlo, předložit nebo označit důkazy ve smyslu shora uvedeného poučení.“
38. Dále žalovaný žalobkyni požádal „o sdělení informace, jestli jste již v minulosti nějaké finanční odškodnění újmy či zadosti učinění z důvodu předmětné protiprávní sterilizace od nemocnice, ve které k zákroku došlo, obdržela.“
39. Soud souhlasí s žalovaným, že žalobkyni poskytl řádné poučení o možných důkazních návrzích. Ze spisového materiálu také vyplynulo, že se sám pokusil získat příslušnou zdravotnickou dokumentaci, avšak stejně jako žalobkyně v tomto ohledu neuspěl. Lze také konstatovat, že žalobkyně na poučení žalovaného dále nereagovala. Právě v tomto bodě žalovaný ukončil dokazování a shledal, že nebyly splněny podmínky pro přiznání jednorázové částky podle zákona č. 297/2021, což je však postup, který soud nemůže aprobovat.
40. Nejvyšší správní soud (dále též „NSS“) v rozsudku ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65 k otázce rozložení důkazního břemene v obdobných případech konstatoval, že „(z)atímco naplnění prvního předpokladu bude jednoznačně určitelné z podané žádosti, v případě ostatních tří předpokladů může být jejich ověření nesnadné. Primárním důkazem, jenž může dané okolnosti postavit najisto, je jistě zdravotnická dokumentace žadatelky o jednorázovou peněžní dávku. Ta však může být vzhledem ke značnému časovému odstupu od tvrzeného provedení sterilizace již skartována, jako je tomu ostatně i v nyní projednávané věci, případně rovněž různé kvality a vypovídací hodnoty. Další dokumenty, které by mohly o provedení sterilizace vypovídat, pak nemusí vůbec existovat, případně mohou být jen velice obtížně dohledatelné. Stejně tak v úvahu připadající svědci z okruhu zdravotního personálu si již nemusí okolnosti provedení sterilizace z důvodu časového odstupu pamatovat. Svědci z úzkého rodinného okolí, kterým se oběť v minulosti mohla svěřit, konečně nemusí být s ohledem na jejich vztah s žadatelkou a ze své podstaty pouze zprostředkovanost jimi podávaných informací považováni za důvěryhodné. Důsledkem je, že v případě neexistence zdravotní dokumentace se žadatelka pro prokázání svého nároku typicky ocitne v důkazní nouzi, a to i po řádně poskytnutém poučení a snaze veškeré dostupné dokumenty skutečně získat.“
41. Totožná je i situace žalobkyně v nyní posuzovaném případě, protože i její zdravotnická dokumentace již byla skartována. Nejvyšší správní soud dále ve vztahu k takové situaci vyslovil, že „nelze po žadatelkách požadovat, aby samy vždy nade vší pochybnost prokázaly naplnění všech výše vymezených předpokladů pro přiznání peněžité částky podle zákona č. 297/2021 Sb. Naopak postačí, pokud žadatelka o peněžitou dávku přdestře na první pohled plausibilní tvrzení, že v rozhodném období podstoupila sterilizaci v rozporu s právem. To

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

nicméně pochopitelně neznamená, že se může jednat o jakékoliv, ničím nepodložené tvrzení. Musí jít o tvrzení hájitelné, které bude podpořeno indiciemi, které ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než že k protiprávní sterilizaci žadatelky pravděpodobně došlo tak, jak žadatelka tvrdí. Pokud tedy zdravotní dokumentace nebude existovat, případně bude zjevně nedůvěryhodná, avšak žadatelka předestře plausibilní tvrzení, pro které budou skutečně svědčit zjištěné indicie, musí správní orgány považovat předpoklady pro přiznání peněžité částky dle zákona č. 297/2021 Sb. za naplněné, ledaže samy prokáží, že ke skutečností žadatelkou tvrzeným dojít nemohlo.“ (podtržení provedl městský soud).

42. Soud se v návaznosti na výše citovaný závěr Nejvyššího správního soudu zabýval tím, zda žadatelka předestřela ono plausibilní, tedy na první pohled přijatelné, dostatečně pravděpodobné tvrzení, že v rozhodném období podstoupila sterilizaci v rozporu s právem.

43. V rámci své žádosti žalobkyně tvrdila: „Žadatelce byla dne 14. 9. 1983 v bývalé porodnici Slovan v Plzni provedena sterilizace.

...

Žadatelka uvádí, že se v roce 1983 do Rokycanské nemocnice dostavila z důvodu problematického těhotenství jejího pátého dítěte, které nakonec skončilo potratem plodu. V rámci tohoto potratu byla však Žadatelce bez jejího souhlasu provedena sterilizace. Sterilizace byla Žadatelce provedena lékaři po porodu protiprávně, neboť nebyly splněny požadavky právních předpisů účinných v době, kdy ke sterilizaci došlo.

O protiprávnosti sterilizace svědčí i to, že sterilizace byla provedena hned následně po provedeném potratu. Žadatelce tedy nebyla poskytnuta dostatečná doba k promyšlení, zdali si sterilizaci přeje postoupit či nikoli.“

44. Soud předesílá, že nemohl přehlédnout, že tvrzení žalobkyně je místy rozporuplné. V první řadě ve své žádosti uvedla, že jí byla sterilizace provedena v bývalé porodnici Slovan v Plzni a zároveň, že se z důvodu problematického těhotenství, které nakonec skončilo potratem, v jehož rámci byla provedena i sterilizace, dostavila do Rokycanské nemocnice. Žalobkyně také na více místech své žádosti hovoří o sterilizaci navazující na *potrat*, zmiňuje však také protiprávní provedení sterilizaci po *porodu*, jak upozornil a zpochybnil i žalovaný v prvostupňovém rozhodnutí. Obě skutečnosti však byly v průběhu správního řízení vyjasněny. Pokud jde o místo, kde byla sterilizace provedena, lze poukázat na to, že list operační knihy, kde se nachází záznam o sterilizaci žalobkyně, předložila ve správním řízení kromě žalobkyně také Rokycanská nemocnice, lze tedy předpokládat, že sterilizace byla provedena právě zde. Nadto obě žalobkyní zmíněná zdravotnická zařízení se nacházejí na území České republiky, splnění této podmínky nároku na odškodnění je tedy nepopíratelné. Také (pravděpodobně mylná) zmínka žalobkyně o sterilizaci v souvislosti s porodem není dle názoru soudu podstatná, neboť ze všech ostatních tvrzení i z operační knihy jasně vyplývá, že se jednalo o umělé ukončení těhotenství v jeho rané fázi. Soud proto uzavírá, že uvedené rozpory v žádosti nepokládá za překážku k tomu, aby mohlo být tvrzení žalobkyně pokládáno za věrohodné.

45. Záznam v operační knize, který je součástí správního spisu, v řádku u jména a data narození žalobkyně ve sloupci *Diagnosa* uvádí:

„klin. dg.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

Gravidi hebd. 10, Interruptio indic.,

oper. dg.

Sterilisatio indic.“

Ve sloupci *Operace* je zde dále uvedeno: „*Evac. c. uteri. instr., Sterilisatio sec. Jerie*“.

46. Z doloženého záznamu z operační knihy jednoznačně vyplývá, že sterilizace žalobkyni byla provedena, a že se tak stalo v časově bezprostřední návaznosti na provedení interrupce. Z tvrzení žalobkyně rovněž vyplývá, že umělé ukončení těhotenství bylo zapříčiněné nastalými komplikacemi. Podle názoru soudu tyto indicie podporují předpoklad, že žalobkyni byla provedena sterilizace za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu prostou omylu uděleného souhlasu ve smyslu § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021. Soud proto konstatuje, že tvrzení, které žalobkyně uvedla ve své žádosti, lze považovat za plausibilní ve smyslu výše citované judikatury Nejvyššího správního soudu.
47. Skutečnost, že žalobkyně kromě tohoto plausibilního tvrzení a záznamu z operační knihy nepředložila ani nenavrhlala žádné další důkazy, nemůže ve světle judikatury NSS bez dalšího vést k zamítnutí žádosti. Jakkoli je řízení o žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem svou povahou řízením o žádosti ve smyslu § 44 správního řádu, a je tedy ovládáno zásadou dispozitivní, která předpokládá aktivní účast žadatele, není tím nikterak vyloučena zásada materiální pravdy, která je jednou z vůdčích zásad, na nichž je správní řízení postaveno. Skutečnost, že žalobkyně byla v souladu s § 52 správního řádu povinna označit důkazy na podporu svého tvrzení, tak nevylučuje povinnost správního orgánu zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 8. 2014, č. j. 3 Ads 91/2013-47 a ze dne 18. 3. 2015, č. j. 3 Ads 112/2014-31). V souladu se zásadou materiální pravdy je povinností správního orgánu z vlastní iniciativy a vlastními prostředky objasňovat sporné, pochybné nebo zpochybněné skutečnosti (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 11. 2003, č. j. 6 A 114/2000-36).
48. Uzavřel-li žalovaný v návaznosti na zjištění o neexistenci zdravotní dokumentace, že pro vyhovění žádosti nebyly splněny podmínky, neboť žalobkyně neprokázala protiprávnost provedené sterilizace, pak je třeba konstatovat, že skutkový stav, který vzal žalovaný za základ napadeného rozhodnutí, vyžaduje zásadní doplnění. Jako důkazní prostředky způsobilé k prokázání skutkového stavu se jeví zejména výsledky zúčastněných osob. Tyto důkazní prostředky sice mohla v průběhu správního řízení žalobkyně navrhnout; jak ovšem bylo výše uvedeno, pokud se tak nestalo, žalovaný nemůže rezignovat na zjištění skutkového stavu, který je v projednávaném případě zjevně neúplný, a rozhodnout o žádosti v rozporu se zásadou materiální pravdy. Povinnosti zjistit skutkový stav v rozsahu potřebném pro rozhodnutí žalovaného nezbavuje ani to, že provedl poučení žalobkyně o možných důkazních návrzích. Žalovaný v napadeném rozhodnutí de facto ignoroval skutečnost zdůrazněnou ve shora citované judikatuře Nejvyššího správního soudu, že žalobkyně se s ohledem na skartaci zdravotnické dokumentace nutně ocitla v důkazní nouzi, a bylo tak s ohledem na existenci jejího plausibilního tvrzení na žalovaném, aby prokázal, že k jí tvrzeným skutečnostem dojít nemohlo. Pouze pokud by žalovaný v dalším řízení po doplnění dokazování a objasnění skutkového stavu zjistil, že žalobkyně s provedením sterilizace skutečně souhlasila a byla o povaze a důsledcích tohoto zákroku poučena takovým způsobem, že nemohlo být pochyb o svobodě a prostotě omylu jejího

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

projevu vůle, bylo by možné uzavřít, že se nejednalo o protiprávní sterilizaci ve smyslu zákona č. 297/2021 (srov. rozsudek městského soudu ze dne 10. 10. 2024, č. j. 15 Ad 3/2024- 37).

49. Závěrem musí soud reagovat na vyjádření, které podal žalovaný k předmětné žalobě. Žalovaný ve svém vyjádření zejména uvedl:

50. *Jestliže žalobkyně podstoupila dne 14. 9. 1983 interrupci, pak musela podat písemnou žádost na předepsaném tiskopise SEVT skl. č. 143310. ... a musela výše uvedené prohlášení o tom, že byla poučena o metodách antikoncepce, podepsat. Bez podpisu tohoto prohlášení by nemohla žalobkyně před interrupční komisí uspět se svojí žádostí o umělé přerušování těhotenství.*

Pokud žalobkyně v žalobě tvrdí, že nebyla před sterilizací poučena o povaze zákroku sterilizace, jeho důsledcích, alternativách a rizicích, pak proti tomuto tvrzení stojí indicie, že žalobkyně musela být podle normálního běhu věcí poučena o metodách zabránění početí (antikoncepce) a stvrdit to vlastnoručním podpisem na rubu žádosti o umělé přerušování těhotenství. ...

O obeznámenosti žalobkyně o antikoncepčních metodách svědčí i část zdravotnické dokumentace, kterou zaslala Fakultní nemocnice Plzeň a která je založena ve správním spise. ... Je nepravděpodobné, že by si žena při ambulantní návštěvě gynekologa nechala do dělohy zavést IUD (nitroděložní tělísko), aniž by ji lékař před tím poučil, o jakou metodu antikoncepce se jedná, jaké jsou její alternativy a případná rizika (zánět, krvácení). ... Ve světle dostupné zdravotnické dokumentace nelze uvěřit tvrzení o nevědomosti žalobkyně o antikoncepčních metodách, mezi které patří i sterilizace.“

51. Soud nemohl pominout, že žalovaný se ve svém vyjádření pokusil zpochybnit plausibilitu tvrzení žalobkyně. Vycházel přitom z předpokladu, že žalobkyně o interrupci, jež jí byla před sterilizací provedena, požádala. Takový předpoklad je však dle názoru soudu zcela nepodložený. Pokud žalobkyně ve své žádosti tvrdila, že potrat byl důsledkem komplikací, kvůli nimž se do zdravotnického zařízení dostavila, není vyloučeno, ba dokonce je pravděpodobné, že žalobkyně o interrupci nežádala, ale např. dala souhlas k jejímu provedení. Zda tak, či onak učinila v časovém odstupu od samotného lékařského zákroku, nebo těsně před jeho provedením, a tedy v určitém časovém tlaku a snad i v rozrušení, rovněž nebylo v řízení nijak objasněno. I v tomto ohledu tedy zjevně nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav, neboť okolnosti předcházející provedení sterilizace u žalobkyně nejsou ze spisového materiálu nikterak zřejmé.
52. I v případě, že by žalobkyně o umělé ukončení těhotenství předem požádala, jak spekuluje žalovaný, poučení o různých variantách antikoncepce, jež se jí mělo dostat, by zcela jistě nemohlo nahradit informovaný souhlas s provedením sterilizace. Eventualita, že žalobkyně byla v jiné souvislosti informována o tom, že existuje mimo jiné i možnost sterilizace, případně také o tom, co to znamená a jaké má tento lékařský zákrok důsledky, rozhodně nemůže vést k závěru, že žalobkyně si tuto antikoncepční metodu skutečně vybrala a samotný zákrok dobrovolně a poučeně podstoupila. Stejně tak tento závěr nelze dovodit ze skutečnosti, že žalobkyně dlouhodobě využívala jinou antikoncepční metodu (nitroděložní tělísko). Tvrzení žalovaného, že žalobkyně musela být svým lékařem poučena, jaké jsou alternativy jí využívané antikoncepční metody, a tedy byla obeznámena i s možností a povahou zákroku sterilizace, musí soud označit za ničím nepodložené a v dané souvislosti za zavádějící.

53. Soud shrnuje, že žalovaný by měl v dalším řízení aktivně usilovat o řádné zjištění skutkového stavu. V případě, že žalovaný neprokáže, že k žadatelkou tvrzeným skutečnostem dojít nemohlo, bude muset považovat předpoklady pro přiznání peněžité částky dle zákona č. 297/2021 za naplněné.

V. Závěr a náklady řízení

54. Na základě shora uvedených skutečností shledal soud žalobu důvodnou, a proto napadené rozhodnutí zrušil podle § 78 odst. 1 s. ř. s. V souladu s § 78 odst. 4 s. ř. s. soud zároveň rozhodl o vrácení věci žalovanému k dalšímu řízení, v němž bude žalovaný shora vyjádřeným právním názorem soudu vázán (§ 78 odst. 5 s. ř. s.). Soud nepřistoupil ke zrušení prvostupňového rozhodnutí, jak umožňuje § 78 odst. 3 s. ř. s., a ponechal na úvaze ministra, zda bude možné vytýkané nedostatky napravit v rámci rozkladového řízení.
55. Výrokem II. soud přistoupil k vrácení soudního poplatku, který žalobkyně zaplatila. Podle ust. § 11 odst. 1 písm. n) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále jen „zákon o soudních poplatcích“), bylo toto soudní řízení osvobozeno od soudního poplatku. Soud tedy usnesením ze dne 11. 7. 2024, č. j. 3 Ad 8/2024-13, žalobkyni nesprávně vyzval, aby zaplatila soudní poplatek ve výši 3.000 Kč. Výrokem II. soud toto své procesní pochybení napravit.
56. Výrok III. o náhradě nákladů řízení se opírá o ust. § 60 odst. 1 s. ř. s., podle kterého má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Ve věci měla plný úspěch žalobkyně, proto soud uložil žalovanému, aby jí zaplatil náhradu nákladů řízení. S ohledem na to, že toto soudní řízení bylo osvobozeno od soudního poplatku, úspěšné žalobkyni náleží pouze náhrada nákladů vynaložených na právní zastoupení, které spočívají v odměně za 2 úkony právní služby učiněné do 31. 12. 2024 [příprava a převzetí zastoupení, podání žaloby podle § 11 odst. 1 písm. a) a d) vyhlášky č. 177/1996 Sb. (dále jen „advokátní tarif“), ve znění účinném v době, kdy byly úkony učiněny, tj. do 31. 12. 2024] po 3.100 Kč [§ 7 bod 5 ve vazbě na § 9 odst. 4 písm. d) advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2024] a režijní paušál ve výši 2 x 300 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2024), dále je třeba přiznat náklady na zastoupení advokátem za 1 úkon právní služby učiněný po 31. 12. 2024 ve výši 4.620 Kč [účast na jednání před soudem podle § 11 odst. 1 písm. g) advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2025] a režijní paušál ve výši 450 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2025). Zástupce žalobkyně soudu doložil, že je plátcem daně z přidané hodnoty, proto se částka nákladů právního zastoupení zvyšuje o zákonnou sazbu DPH ve výši 21 %, tj. o 2.492,70 Kč. Žalovaný je tedy povinen zaplatit žalobkyni k rukám jejího právního zástupce, advokáta Mgr. Lukáše Hojdna, částku 14.363 Kč.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 25. března 2025

JUDr. Ludmila Sandnerová v. r.
předsedkyně senátu

Za správnost vyhotovení:

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.